

eul_wid: hgw-bn

Ἀριστοτέλης · Aristotle

On the Soul

Περὶ Ψυχῆς

Period: Κλασική Classical
Dialect: Ἀττική Attic
Domain: Φιλοσοφία Philosophy
Format: Πραγματεία Treatise
Affiliation: Aristotelian

^{t 1} Codicis P lectiones quae valde a lectionibus ceterorum codicum distant καθόλου μὲν οὖν εἴρηται τί ἐστὶν ἡ ψυχὴ, ὅτι οὐσία ἢ κατὰ τὸν λόγον.

^{1 412b (10)} τοῦτο δὲ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοιῶδὶ σώματι, ὥσπερ εἰ ἦν ὁτιοῦν τῶν ὀργάνων φυσικὸν σῶμα, οἷον πρίων· ἦν γὰρ ἂν τὸ πρίονι εἶναι ἡ οὐσία αὐτοῦ, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦτο· διὸ ἀπελθούσης οὐκέτ' ἂν ἦν πρίων, ἀλλ' ἡ ὁμωνύμως. νῦν δ' ἐστὶ πρίων· οὐ γὰρ τοιοῦτου σώματος ἡ ψυχὴ τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ὁ λόγος, ἀλλὰ φυσικοῦ τοιοῦδ' ἔχοντος κινήσεως καὶ στάσεως ἀρχὴν ἐν ἑαυτῷ. δεῖ δὲ σκοπεῖν ὥσπερ εἴπομεν ἐπὶ τῶν μερῶν ὁτῶοῦν. εἰ γὰρ ἦν ὁ ὀφθαλμὸς ζῶον, ἦν ἂν τούτου ψυχὴ ἡ ὄψις· αὕτη γὰρ οὐσία ὀφθαλμοῦ ἢ κατὰ τὸν λόγον. ὁ δ' ὀφθαλμὸς ὕλη ὄψεως· ἀπελθούσης δ' οὐκ ἔτι ὁ ὀφθαλμὸς ἀλλ' ἡ ὁμωνύμως, ὥσπερ εἰ τὸν λίθινον ὀφθαλμόν φαίνημεν εἶναι. ὁ δὲ ἐπὶ ἐνὸς μέρους, τοῦτο δεῖ λαβεῖν ἐπὶ ὅλου τοῦ ζῶντος σώματος· ὅτι μὲν οὖν ἦτοι μέρη ἔνια τῆς ψυχῆς ἢ ἡ ὅλη, εἰ μεριστὴ, οὐκ ἔστι χωριστὴ τοῦ σώματος, οὗ ἐστὶ ψυχὴ, οὐκ ἄδηλον· ἐνίων γὰρ ἡ ἐντελέχεια αὐτῶν τῶν μερῶν ἐστίν. ^[5]

^{2 413a (3)} οὐ μὴν ἀλλ' ἔνια οὐθὲν κωλύει. οὐ γὰρ ἐστὶ σώματος ἐντελέχεια οὐδενός· ἔτι ἄδηλον εἰ οὕτως ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος ἐντελέχεια ὥσπερ πλωτὴρ πλοίου. ὥς μὲν οὖν εἶπεν τόπῳ περὶ ψυχῆς εἰρήσθω τὸν τρόπον τοῦτον. Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν ἀσαφῶν μὲν φανερωτέρων δὲ τὸ σαφές γίνεται καὶ κατὰ τὸν λόγον γνωριμώτερον, πειρατέον πάλιν οὕτω γ' ἐπελθεῖν περὶ αὐτῆς· οὐ γὰρ μόνον τὸ ὅτι δεῖ ἔχειν τὸν λόγον τὸν ὀριστικόν, ὥσπερ οἱ πλεῖστοι τὸν ὅρον λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν ἐνυπάρχειν. νῦν δ' ὥσπερ συμπέρασμα οἱ λόγοι τῶν ὄρων εἰσίν, οἷον τί ἐστὶ τετραγωνισμός; τὸ ἴσον ἑτερομήκει ὀρθογώνιον εἶναι ἰσόπλευρον· οὗτος μὲν γὰρ ὁ τοῦ συμπεράσματος· ὁ δὲ λέγων τί ἐστὶ τετραγωνισμός; ὅτι μέσης εὐρεσις, τοῦ πράγματος λέγει τὸ αἷτιον. λέγωμεν οὖν ποιησάμενοι τῆς σκέψεως ἀρχὴν τήνδε. τὸ ψυχὴν ἔχον πρὸς τὸ μὴ ἔχον διορίζομεν τῷ ζῆν· τὸ δὲ ζῆν εἰς πλείω τὸν ἀριθμὸν βλέψαντες εἵπομεν καὶ εἰ μόνον ἐν ὑπάρχει τι τούτων, εἰς αἴσθησαν, εἰς νοῦν, εἰς κίνησιν τὴν κατὰ τόπον καὶ στάσιν, ἔτι εἰς κίνησιν τὴν κατὰ τὸ τρέφειν καὶ αὐξάνεσθαι καὶ φθίνειν, διὸ καὶ τὰ φυόμενα πάντα ζωῆς τινὸς δοκεῖ μετέχειν· αὐτὰ γὰρ ἐν αὐτοῖς φαίνεται τοιαύτην δύναμιν ἔχοντα καὶ ἀρχήν, δι' ἧς αὐξησὶν τε λαμβάνει καὶ φθίσειν κατὰ τοὺς ἐναντίους τρόπους· οὐ γὰρ ἄνω μὲν αὐξεται, κάτω δ' οὐ, ἀλλὰ καὶ κάτω καὶ ἄνω καὶ πάντῃ καὶ τρέφεται διὰ τέλους καὶ ζῆ ἕως ἂν δύνηται λαμβάνειν τροφήν. δύναται δὲ τοῦτο μὲν χωρίζεσθαι τῶν ἄλλων, τούτου δὲ τᾶλλ' ἀδύνατον ἐν τοῖς

θνητοῖς, φανερόν δ' ἐπὶ τῶν φυομένων· οὐδεμία γὰρ αὐτοῖς ὑπάρχει δύναμις ἄλλη ψυχῆς, τὸ μὲν οὖν ζῆν διὰ ταύτην ὑπάρχει τὴν ἀρχὴν παρὰ τοῖς ζῴοις, τὸ δὲ ζῶον διὰ τὴν αἴσθησιν πρῶτον· καὶ γὰρ εἰ μὴ κινοῖτο μὴδ' ἀλλάττοι τόπον, ἔχει δὲ αἴσθησιν, ζῶον ἂν εἶναι φαίμεν καὶ οὐ μόνον ζῆν. ^[30]

2 413b φαίνεται δὲ καὶ τοιαῦτ' εἶναι πολλὰ τῶν ζῴων· μόνιμα γὰρ ὄντα τῇ φύσει ἔχει μόνον αἴσθησιν. αἰσθήσεως δὲ ἀφῆ πρῶτον ὑπάρχει πᾶσι· καὶ καθάπερ τὸ θεραπετικὸν δύναται χωρίζεσθαι τῆς ἀφῆς, πάλιν οὕτως αὕτη τῶν ἄλλων αἰσθήσεων· πάντα γὰρ τὰ ζῶα ἔχοντα φαίνεται τὴν ἀπτικήν αἴσθησιν· δι' ἣν δ' αἰτίαν ἐκάτερον τούτων οὕτω συμβέβηκεν, ὕστερον ἐροῦμεν. νῦν δ' ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω μόνον, ὅτι ἡ ψυχὴ τούτων ἐστὶν ἀρχὴ τῶν εἰρημένων καὶ ὠρισταί· τούτοις θεραπετικῶ, αἰσθητικῶ, διανοητικῶ, κινήσει. πότερον δὲ τούτων ἕκαστόν ἐστι ψυχὴ ἢ μόρια ψυχῆς, καὶ πότερον μόρια ψυχῆς οὕτως ὥστε εἶναι χωριστὰ μόνω λόγῳ ἢ καὶ τόπῳ, περὶ μὲν οὖν τινῶν οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν, ἔνια δὲ ἀπορίαν ἔχει. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν φυτῶν φαίνεται διαιρούμενα ἔνια ζῶντα καὶ χωριζόμενα δ' ἀπ' ἀλλήλων, ὡς οὕσης τῆς ἐν αὐτοῖς ψυχῆς ἐντελεχείᾳ μὲν μιᾶς ἐν τῷ ἐνὶ ἐκάστῳ φυτῷ, δυνάμει δὲ πολλῶν, οὕτω καὶ περὶ τὰς ἄλλας διαφορὰς ὁρῶμεν τῆς ψυχῆς συμβαῖνον ἐν τοῖς διατεμνομένοις ζῴοις· καὶ γὰρ αἴσθησιν ἐκάτερον τῶν μερῶν ἔχει καὶ κίνησιν τὴν κατὰ τόπον, εἰ δ' αἴσθησιν, καὶ φαντασίαν καὶ ὄρεξιν· ὅπου μὲν γὰρ αἴσθησις, λύπη τε καὶ ἡδονὴ παρακολουθεῖ, ὅπου δὲ ταῦτα, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐπιθυμία. περὶ δὲ τοῦ νοῦ τῆς θεωρητικῆς δυνάμεως οὐδέ πω φανερόν, ἀλλ' ἔοικε ψυχῆς γένος ἕτερον εἶναι, καὶ τοῦτο μόνον ἐνδέχεται χωρίζεσθαι, ὥσπερ τὸ αἶδιον τοῦ φθαρτοῦ. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὕτω ταῦτα μέρος ψυχῆς ὥστ' εἶναι χωριστά, καθάπερ φασὶ τινες, δηλὸν ἐκ τούτων· τῷ δὲ λόγῳ ὅτι ἕτερον, φανερόν· αἰσθητικὸν γὰρ εἶναι καὶ δοξαστικὸν ἕτερον, εἴπερ καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι τοῦ δοξάζειν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰρημένων ἕκαστον, ἔτι δ' ἐνίοις μὲν τῶν ζῴων ὑπάρχει ἅπαντα, ἐνίοις δὲ ἐλάττω, τοῖς δὲ ἐν μόνον· τοῦτο δὲ ποιεῖ διαφορὰς τῶν ζῶντων· δι' ἣν δ' αἰτίαν, σκεπτέον ὕστερον. ^[30]

2 414a τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ περὶ τὰς αἰσθήσεις· τὰ μὲν γὰρ ἔχει πάσας, τὰ δ' ἐλάττους, τὰ δὲ μίαν τὴν ἀναγκαιοτάτην, ἀφῆν. ἐπεὶ δὲ ὅς ζῶμεν καὶ αἰσθανόμεθα λέγεται διχῶς, ὥσπερ ὅς ἐπιστάμεθα· τὸ μὲν γὰρ ἐπιστήμην εἶναί φαμεν, τὸ δὲ ψυχὴν· καὶ γὰρ τῇ ψυχῇ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ ἐπίστασθαι λέγομεν· ὁμοίως δὲ καὶ ὅς ὑγιαίνομεν, τὸ μὲν ὑγίειά, τὸ δὲ τοῦ σώματος τι μὲν ὅλῳ· τούτων δ' ἡ μὲν ἐπιστήμη καὶ ἡ ὑγίεια εἰδὸς τι καὶ μορφή καὶ λόγος καὶ οἶον ἐνέργεια τῶν δεκτικῶν, ἡ μὲν τοῦ ἐπιστημονικοῦ, ἡ δὲ τοῦ ὑγιαστοῦ· ἐν τῷ πάσχοντι γὰρ καὶ διατιθεμένῳ δοκεῖ ἡ ἐνέργεια ἐνεῖναι ἢ τῶν ποιητικῶν· ἡ ψυχὴ δὲ τοῦτο ὅς ζῶμεν καὶ αἰσθανόμεθα καὶ κινούμεθα πρῶτως ὥστ' εἰδὸς τι καὶ λόγος ἐστίν, ἀλλ' οὐχ ὡς ὕλη καὶ ὑποκείμενον ὥσπερ εἴρηται. ἡ δὲ φωνὴ ψόφος τίς ἐστὶν ἐμπύχου· οὐδὲν γὰρ φωνεῖ ἄψυχον, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν, οἷον αὐλοὶ καὶ λύρα καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων ἀπότασιν καὶ μέλος καὶ διάλεκτον ἔχει· ἔοικε γὰρ ὅτι καὶ ἡ φωνὴ ταῦτ' ἔχει. ^[15]

3 420b (5) οὐ πάντα δὲ τὰ ζῶα φωνὴν ἔχει· τῶν γὰρ ἀναίμων οὐθὲν ἔχει· ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἔναιμα πάντα, οἷον ἰχθύες. σημεῖον δὲ τούτου· οὐθεὶς γὰρ δύναται ἅμα ἀναπνέων φωνεῖν ἢ ἐκπνέων, ἀλλὰ κατέχων. ^[10]

4 421a τούτῳ κινεῖ, φανερόν δὲ καὶ διότι οἱ ἰχθύες ἄφωνοι· οὐ γὰρ ἔχουσι φάρυγγα. οὐκ ἔχουσι δὲ τοῦτο τὸ μόριον, ὅτι οὐ δέχονται τὸν ἀέρα οὐδ' ἀναπνέουσιν. δι' ἣν δ' αἰτίαν, ἕτερος ἔσται περὶ αὐτῶν λόγος. ἀλλὰ τί τὸ ἐν τῷ ὑποκείμενον, ὥσπερ ἀκοῇ ψόφος, οὕτως τῇ ἀφῇ, ἄδηλον δοκεῖ εἶναι. ^[5]

5 422b (32) πότερον δ' ἐστὶ τὸ αἰσθητήριον ἐντός, ἢ οὐ, ἀλλ' εὐθέως· ἢ σὰρξ, οὐθὲν δοκεῖ σημεῖον εἶναι τὸ ἅμα θιγγάνοντος φαίνεσθαι τὴν αἴσθησιν γινομένην.

- 5 423a καὶ γὰρ νῦν εἴ τις παρατείνειε περὶ τὴν σάρκα οἷον ὑμένα ποιήσας, ὁμοίως ποιήσει τὴν αἴσθησιν εὐθὺς ἀψάμενον· καίτοι οὐ δήπου καὶ ἐν τούτῳ ἐστὶ τὸ αἰσθητήριον· εἰ δὲ καὶ προσπεφυκὸς εἴη, θάττον ἔτι δικνοῖτ' ἂν ἡ αἴσθησις. διὸ τὸ τοιοῦτον τοῦ σώματος μόνιον ἔοικεν οὕτως ἔχειν ὥσπερ ἂν εἰ κύκλῳ ἡμῖν περιεπεφύκει ὁ ἀήρ· ἐνὶ γὰρ ἂν ἐδοκοῦμεν αἰσθάνεσθαι ὁσμῆς καὶ ψόφου καὶ χρώματος, καὶ μία τις αἴσθησις εἶναι ὄψις τε καὶ ἀκοή καὶ ὄσφρησις. ἀλλὰ διὰ τὸ κεχωρισμένον εἶναι δι' οὗ γίνονται αἱ κινήσεις, φανερά τὰ εἰρημένα αἰσθητήρια ἕτερα ὄντα. ἐπὶ δὲ τῆς ἀφῆς τοῦτο νῦν ἄδηλον· ἐξ ἀέρος μὲν γὰρ ἢ ὕδατος ἀδύνατον συστῆναι τὸ ἔμψυχον σῶμα· δεῖ γὰρ στερεὸν εἶναι. ἐκ γῆς δὲ λείπεται καὶ τούτων εἶναι μικτόν, οἷον βούλεται εἶναι ἡ σὰρξ καὶ τὸ ἀνάλογον ὅσα μὴ ἔχει σάρκα τῶν ζώων· ὥστ' ἀνάγκη τὸ σῶμα μεταξὺ εἶναι τοῦ ἀπτοῦ καὶ προσπεφυκός, δι' οὗ γίνονται αἱ αἰσθήσεις πλείους οὕσαι. δηλοῖ δ' ὅτι πλείους εἰσὶν αἱ αἰσθήσεις ἢ ἐπὶ τῆς γλώττης ἀφή· ἀπάντων γὰρ τῶν ἀπτῶν αἰσθάνεται κατὰ τὸ αὐτὸ μόνιον καὶ χυμοῦ. εἰ μὲν οὖν καὶ ἡ ἄλλη σὰρξ χυμοῦ ἦσθάνετο, μία ἂν ἐδόκη εἶναι καὶ ἀφή καὶ ἡ γεῦσις, νῦν δὲ διὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφειν. ἔχει δὲ ἀπορίαν εἰ ἅπαν σῶμα βάθος ἔχει· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ τρίτον μέγεθος· ὧν δ' ἐστὶ δύο σωμάτων μεταξὺ σῶμα, ταῦτα δ' ἀδύνατον ἅπτεσθαι ἀλλήλων· τὸ δὲ ὑγρὸν ἄνευ σώματος οὐκ ἔστιν οὐδὲ τὸ διερόν, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἢ ὕδωρ εἶναι ἢ ἔχειν ὕδωρ· τὰ δὲ ἀπτόμενα ἀλλήλων ἐν τῷ ὕδατι, μὴ ξηρῶν τῶν ἄκρων ὄντων, ἀναγκαῖον ὕδωρ ἔχειν μεταξὺ, οὗ ἀνάπλεω τὰ ἔσχατα· εἰ δὲ τοῦτ' ἀληθές, ἀδύνατον ἂν εἴη ἅψασθαι ἄλλο ἄλλου ἐν ὕδατι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν ἀέρι· ὁμοίως γὰρ ἔχει ὁ ἀήρ πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ ὥσπερ ὕδωρ πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι. λανθάνει δὲ μᾶλλον ἡμᾶς, ὥσπερ καὶ τὰ ἐν τῷ ὕδατι ζῶα, εἰ διερόν ἅπτεται διεροῦ. ^[30]
- 5 423b πότερον οὖν ἐστὶ πάντων ὁμοίως ἡ αἴσθησις; νῦν γὰρ οὐ δοκεῖ, ἀλλὰ τῷ ἅπτεσθαι ἢ γεῦσις καὶ ἡ ἀφή, αἱ δὲ ἄλλαι ἅποθεν. τὸ δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ σκληρὸν καὶ τὸ μαλακὸν δι' ἐτέρου αἰσθανόμεθα, ὥσπερ καὶ τὸ ὁρατὸν καὶ τὸ ἔχον ψόφον καὶ τὸ ὀσφραντόν· ἀλλὰ τὰ μὲν πόρρωθεν, τὰ δὲ διὰ τὸ λίαν ἐγγὺς λανθάνει. ἐπεὶ πάντα γε διὰ τοῦ μέσου αἰσθανόμεθα· ἀλλ' ἐπὶ τούτων λανθάνει. ^[5]